

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

*Е.Г. Козін, канд. екон. наук, доцент;
І.В. Кладієнко, студентка,
Сумський державний університет, м. Суми*

Розглянуто моделі співіснування систем податкового та бухгалтерського обліку, особливості податкового обліку, методичні прийоми податкового обліку. Досліджено сутність та значення податкового обліку в системі оподаткування в Україні.

Ключові слова: податки, податковий облік, бухгалтерський облік, прибуток.

Рассмотрены модели взаимосвязи систем налогового и бухгалтерского учёта, особенности налогового учёта, методические приёмы налогового учёта. Исследованы сущность и роль налогового учёта в системе налогообложения Украины.

Ключевые слова: налоги, налоговый учёт, бухгалтерский учёт, прибыль.

ВСТУП

Рух податкових платежів до державного бюджету забезпечує реалізацію внутрішньої і зовнішньої політики, розвиток економіки країни та фінансування соціальних заходів. Забезпечення стабільності ринкової економіки на сучасному етапі розвитку можливе за ефективності функціонування податкової системи.

Важливим інструментом податкової системи є податковий облік. Ураховуючи те, що правильність його ведення та своєчасне відображення податкових операцій у податковій звітності є однією з основних умов ефективної діяльності підприємств, облікове забезпечення звітності про податки і податкові платежі є надзвичайно важливим. Зважаючи на доволі жорстоку систему фінансових санкцій, що застосовуються до підприємств за умов виявлення помилок під час здійснення податкового обліку та формування податкової звітності, стає очевидним, що ефективна податкова система передбачає чітке законодавче обґрунтування всіх елементів податкового обліку.

Проблеми обліку формування фінансового результату та його оподаткування всебічно висвітлювали відомі вітчизняні вчені. Згадані проблематики висвітлені у працях: М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, В.П. Вишневецького, М.Я. Дем'яненка, Г.Г. Кірейцева, Л.М. Кіндрацької, М.М. Коцупатрого, В.Г. Цінника, Ю.Я. Литвина, В.Б. Моссаковського, М.Ф. Огійчука, П.Т. Саблука, П.Я. Хомина та інших.

Однак необхідно визнати, що залишився недостатньо дослідженим стан податкового обліку і контролю на підприємствах під час здійснення господарської діяльності.

Завдання обліку поділяють на окремі й загальні. Розв'язання окремих завдань передбачає облік окремих процесів господарської діяльності (нарахування та сплата податків, обов'язкових платежів, зборів), а загальних – усієї господарської діяльності підприємства з визначенням рентабельності, прибутковості господарювання, відносин із державою щодо сплати податкових платежів, тобто інформаційне задоволення потреб управлінських рішень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті – дослідити стан податкового обліку та сутності і значення податкового обліку в системі оподаткування України, розглянути проблеми взаємозв'язку системи бухгалтерського та податкового обліку,

які необхідно враховувати під час організації податкового обліку на підприємствах України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Систему господарського обліку становлять структурні компоненти: бухгалтерський (фінансовий), внутрішньогосподарський (управлінський), статистичний та податковий облік.

Кожний вид обліку виконує свою функцію в інформаційному забезпеченні управління діяльністю підприємства та розрахунково-кредитних відносин суб'єкта господарювання з різними контрагентами і державою.

На бухгалтерський облік покладено інформаційне забезпечення управління діяльністю підприємства, відображення процесу фінансово-господарської діяльності, її результатів та виконання завдань, що виникли в господарських відносинах з іншими підприємствами та фіскальними органами зі сплати податків. Крім того, бухгалтерський облік є обов'язковим для підприємства видом обліку, а дані бухгалтерського обліку використовуються для складання будь-якої звітності, включаючи податкову і статистичну.

Незважаючи на те, що податковий облік поєднується з традиційною системою бухгалтерського обліку, його не можна вважати лише складовою частиною останнього, оскільки суттєві особливості економічних категорій, які в ньому використовуються, зумовлюють значні відмінності не тільки первинних документів, аналітичних реєстрів, взаємозв'язку рахунків, але і методики організації цього процесу.

Податковий облік тісно пов'язаний з бухгалтерським обліком. Адже обидва види обліку оперують одними і тими самими первинними документами; фіксують одні й ті самі дані і факти господарського життя. Як бухгалтерський, так і податковий облік здебільшого здійснюють одні й ті самі спеціалісти – бухгалтери [1].

Порівнявши принципи ведення податкового та бухгалтерського обліку, можна сказати, що двом видам обліку притаманні такі спільні риси, як безперервність здійснення, суцільне відображення господарських фактів, юридична доказовість (документальний характер), вартісне вимірювання.

Незважаючи на такий взаємозв'язок, результати за даними бухгалтерського та податкового обліку можуть відрізнятись між собою. Основними причинами таких відхилень є наявність відмінностей між правилами ведення бухгалтерського обліку і порядком формування податкової бази. Мова перш за все йде про відмінність у методиці визначення сум валових витрат, валових доходів і оподаткованого прибутку у податковому обліку із сумами витрат і доходів та результатів діяльності у бухгалтерському обліку. Крім того, якщо у бухгалтерському обліку в цілому досліджено теоретичні категорії, існує окрема методологія обліку, то теоретична база податкового обліку обмежується лише правилами його ведення. Суттєвою відмінністю є призначення бухгалтерської і податкової звітності. Якщо за даними першої можна охарактеризувати фінансовий стан суб'єкта господарювання, то за даними другої - стан розрахунків з бюджетом за відповідними податками і зборами [2].

У зв'язку з тим, що бухгалтерський і податковий облік мають різні цілі, різні методики оцінки активів, зобов'язань, доходів та витрат і, як наслідок, - різні результати, ускладнюється робота бухгалтерів і контролюючих органів. Це зумовлює необхідність спрощення податкового обліку, максимального наближення його показників до системи бухгалтерського обліку, що є надзвичайно важливим моментом щодо підвищення контрольованості господарських операцій та попередження ухилень від оподаткування.

Серед законодавчих спроб наблизити ці два види обліку у вітчизняній практиці потрібно відзначити наказ Мінфіну від 29.12.06 р. № 1361, яким було затверджено Положення про порядок розрахунків податкових різниць за даними бухгалтерського обліку. Наказом Мінфіну від 29.01.07 р. № 45 було також затверджено методичні рекомендації щодо складання реєстрів бухгалтерського обліку податкових різниць, валових доходів і валових витрат. Однак уже 22 січня 2008 р. Мінфін скасував ці нормативні акти у зв'язку із низькою ефективністю такого впровадження.

Необхідно відмітити, що спроби максимально інтегрувати системи бухгалтерського та податкового обліку з метою підвищення ефективності облікового процесу не повинні призводити до порушень принципів жодного з названих видів обліку. Зменшення трудомісткості облікових процедур не може служити виправданням погіршення якості інформації та задоволення інтересів одних користувачів звітних даних за рахунок інших.

Національна концепція розвитку податкового обліку повинна базуватися на певних принципах[3], серед яких основними є:

- принцип обов'язковості здійснення податкового обліку;
- гармонізації системи бухгалтерського та податкового обліку;
- правової взаємоузгодженості систем бухгалтерського і податкового обліку;
- прозорості і стабільності системи податкового обліку;
- безперервності, послідовності та регулярності здійснення податкового обліку;
- юридичної доказовості;
- збалансованості інтересів держави та платників податків.

Отже, необхідно відзначити, що до сьогодні серед учених-фінансистів навіть відсутня єдина точка зору щодо питання про те, що потрібно розуміти під податковим обліком[4]. Традиційно дослідження податкового обліку здійснюється за декількома напрямками. Зокрема, він розглядається через призму аналізу компетенції державних органів, а також як:

- складова податкового обов'язку;
- прояв податкової облікової політики (облікової політики для цілей оподаткування);
- елемент податкової діяльності;
- окрема облікова дисципліна;
- інформаційно-облікова система;
- категорія, що примикає до правового механізму податку (до основних і додаткових елементів).

Перехід до автоматизованого податкового обліку вимагає також значної підготовчої роботи, як організаційної, так і методичної [6]. Тому такий перехід на підприємстві потрібно організувати в кілька етапів. Першим етапом є проведення правильної оцінки складу та обсягу необхідного документообігу, а другим є визначення переліку документів, які мають вестися в електронній формі, а які в паперовій.

Автоматизована система податкового обліку сприятиме скороченню витрат часу на підготовку необхідної документації та дозволить уникнути низки технічних помилок. Адже, як переконує досвід, найбільша кількість помилок в обліку без використання комп'ютерних технологій виникає на стадії перенесення даних з одного облікового реєстру до іншого, а також під час складання різних довідок і звітів. Автоматизована система податкового обліку дозволить повністю ліквідувати такого роду труднощі завдяки тому, що, як правило, при автоматизованому обліку ведеться тільки один обліковий реєстр, а всі

інші формуються автоматично, тому ризик помилки при перенесенні даних між реєстрами обліку є мінімальним.

Головне призначення податкового обліку – «допомога» у виконання платником свого конституційного обов'язку зі сплати податків. Коректно розглядати податково-облікове провадження за двома напрямками: облік податкових платежів та облік їх доходів (витрат).

Від створення ефективної системи підготовки облікових даних з метою оподаткування на рівні підприємства залежить як якість інформації, що надходить до державних податкових органів, так і поліпшення фінансового стану самого підприємства, оскільки правильна організація податкового обліку дасть змогу уникнути фінансових санкцій з боку державних фіскальних органів та оптимізувати податкові платежі.

ВИСНОВКИ

Ураховуючи те, що самостійно розробити методіку організації та ведення податкового обліку на підприємстві досить важко через відсутність методологічної підтримки з боку держави, суттєвого значення набувають послуги аудиторських компаній щодо постановки системи податкового обліку. Важливе значення під час вирішення цього завдання належить автоматизації обліку, що значно розширює його можливості та підвищує якість роботи бухгалтерів.

Таким чином, для успішного втілення систем автоматизації роботи бухгалтера необхідно вирішити питання щодо вдосконалення нормативної бази, що врегулює розбіжності в обліках шляхом максимального узгодження на державному рівні двох взаємозв'язаних обліків на підприємстві.

Створення інтегрованої системи обліку і контролю на основі новітніх комп'ютерних технологій, методологічного забезпечення сприятиме поліпшенню податкових взаємовідносин на підприємствах із Державною податковою адміністрацією.

SUMMARY

SOME PROBLEMS AND PROSPECTS OF TAX ACCOUNTING SYSTEM IMPROVEMENT IN UKRAINE

E.G. Kozin,

I.V. Kladieynko,

Sumy State University, Sumy

The authors offer for consideration the models of coexistence of the systems of fiscal and bookkeeping accounting, features of the fiscal accounting, methods of fiscal accounting in the article. The paper provides a study into nature and sense of tax accounting in the tax assessment system of Ukraine.

Key words: *tax, tax accounting, accounting, management accounting.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Малишків О. Про статус податкового обліку українського підприємства // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - № 2. - С.123
2. Словінська Л. Г. Методологічне, методичне та організаційне забезпечення складання податкової звітності в Україні // Фінанси України. – 2008. - № 1. - С.165
3. Піддубна Д. Класифікація державних органів та їх повноважень у сфері податкового обліку // Право України, № 6. – 2009. - С. 45.
4. Пап В.В. Концептуальні підходи до формування та розвитку податкової системи України//Регіональна економіка. -2009.- № 1. - С.225-232,280.
5. Про оподаткування прибутку підприємства: Закон України, затв. Верховною Радою України № 283/97-ВР від 22.05.97р.
6. Вдовенко Н. Проблеми податкового та бухгалтерського обліку податку на прибуток підприємств // Науковий вісник Академії ДПС України. - 2009. - № 2. - С.213.

Надійшла до редакції 30 квітня 2010 р.